

Gespreksnotitie rondetafelgesprek Explosies

Tweede Kamer, commissie Justitie en Veiligheid

Donderdag 13 juni 2024, 10 - 13 uur

Spreeker: Coen Hoefnagel, plaatsvervangend Politiechef Noord-Nederland

Aanslagen met explosieven

Het is een ongemakkelijke waarheid, maar het plaatsen van een explosief als dreigings- en intimidatiemiddel is meer en meer gemeengoed geworden. In 2022 ging het om 343 incidenten, in 2023 waren dit er 1057. Dat is een stijging van meer dan 200 procent. Tot aan 1 juni 2024 gaat het om 496 incidenten. Tweederde van de aanslagen waren gericht op woningen. Hoewel woningen in bepaalde wijken in de gemeenten Rotterdam en Amsterdam verhoudingsgewijs het vaakst het doelwit zijn, vinden de aanslagen niet alleen in de grootstedelijke omgeving plaats. Ook kleinere gemeenten en van het zuidwesten tot in het noordoosten zijn er inmiddels aanslagen gepleegd. De meeste aanslagen worden gepleegd met explosieven (veelal aan elkaar geplakte Cobra's of een combinatie van een Cobra en brandstof in één of enkele PET-flessen). De omvang van de problematiek doet een groot beroep op de inzet van de politie. Om effectief op te treden werkt de politie nauw samen met het OM en gemeenten.

Duiding

Hoewel de uitingsvorm van de problematiek zeer zichtbaar is, blijkt het toch lastig om één overkoepelende duiding te kunnen geven. Diverse incidenten lijken op zichzelf te staan. Wel is duidelijk dat het grootste deel plaatsvindt binnen het criminele circuit.

De rollen en het proces zijn grofweg in een algeheel crimescript te vatten, verdeeld over opdrachtgevers, brokers, facilitators, ronselaars en uitvoerders. In eerste aanleg beraamt een opdrachtgever een aanslag op een persoon of bedrijf om die te intimideren, vaak naar aanleiding van een conflict. De broker krijgt de opdracht van de opdrachtgever om de aanslag te organiseren en die zet de opdracht voor de explosie uit in zijn netwerk. Het rekruteringsproces tussen brokers en uitvoerders vindt vaak plaats via sociale mediakanalen zoals Telegram en Snapchat (of moeilijk traceerbare apps), een soort online marktplein waarin vraag en aanbod bij elkaar komen. De broker benadert dan een potentiële aanslagpleger vanwege de relatieve anonimiteit van dit kanaal. Daarin wordt zelfs gevraagd naar fysieke gesteldheid en de beschikking over (vuur)wapens en voertuigen. Diezelfde sociale mediakanalen worden ook regelmatig gebruikt om kortstondig zelfgemaakte filmpjes - ter verantwoording - over de uitgevoerde uitslag te uploaden. Tussen uitvoerders en opdrachtgevers lijkt geen tot zeer beperkt contact te zijn. Daarom ontbreekt bij uitvoerders vaak ook de kennis over het achterliggende motief.

Tevens is er sprake van copycat-aanslagen en gebruiken mensen deze methode om onderlinge conflicten op te lossen. Om meer inzicht te krijgen in de achtergronden, motieven en onderlinge relaties zet de politie een fors aandeel van de opsporingscapaciteit en expertises in.

Uit een analyse van een groep van ca. 500 verdachten blijkt dat meer dan de helft van de verdachten van een (poging tot) aanslag 'meerplegers' zijn en worden verdacht van twee tot maximaal tien misdrijven. En een derde van de verdachten van een (poging tot) aanslag wordt beschouwd als 'veelpleger' en wordt verdacht van meer dan tien misdrijven. Ook blijkt een groot deel van de verdachten als kwetsbaar te kunnen worden gekwalificeerd (laag opleidingsniveau, eenouderhuishouden, huishoudinkomen onder lage inkomensgrens).

Uit een analyse van een groep van ca. 1650 slachtoffers blijkt dat meer dan 80 procent meer dan één keer doelwit is geweest van (een poging tot) een aanslag. Ongeveer een kwart van de slachtoffers is eerder zelf verdacht geweest van een strafbaar feit (m.n. vermogenscriminaliteit of geweld).

Door steeds meer data te combineren ontstaat een fenomeenbeeld dat net na de zomer klaar zal zijn. Op basis van deze analyse kan de aanpak nog beter worden gericht.

Wat doet de politie al in de aanpak?

Vanaf de opkomst van de explosievenproblematiek zit de politie er bovenop. Elk incident wordt onderzocht en geregeld worden er aanhoudingen verricht. Hierbij worden ook gegevensdragers voor onderzoek in beslag genomen. De meeste explosies staan niet op zichzelf. Er wordt vanuit verschillende invalshoeken aan de problematiek gewerkt, zoals vanuit de ervaringen met de aanpak van plofkraak. Verschillende disciplines binnen politie werken samen. Naast agenten van basisteams gaat het o.a. om rechercheurs, analisten, forensisch specialisten, digitale experts en milieuteams. In sommige gevallen worden specifieke maatregelen genomen, zoals het plaatsen van cameratoezicht of fysieke bewaking. Waar het gaat om conflicten met herhaalde aanslagen zet de politie een heel scala aan tactische en specialistische middelen in om te komen tot heterdaad aanhoudingen en het stoppen van de aanslagen. In Rotterdam heeft dit tot veel aanhoudingen geleid. Deze werkwijze kost veel capaciteit, maar het is evident noodzakelijk.

In november 2023 organiseerde de politie met enkele partners een zogeheten Speedlab Explosies, om vanuit diverse werkomgevingen kennis en ervaring uit te wisselen en om te komen tot nieuwe aanpakken. Hieraan brachten ca. 50 professionals vanuit verschillende organisaties hun kennis en kunde in.

In meerdere eenheden wordt intelligence opgebouwd over betrokken netwerken, die ondersteunend zijn bij gerichte interventies. Ook is er een internationale samenwerking opgezet, waarin diverse eenheden en parketten samen optrekken met Belgische diensten en waarin Europol een ondersteunende rol vervult. Deze samenwerking richt zich op het identificeren van de zgn. geweldsbrokers.

Partners nodig

De problematiek is niet te stoppen of te verminderen door alleen maar meer inzet vanuit politie, OM en lokaal bestuur. Om het probleem bij de kern aan te pakken is het zaak verder te kijken dan alleen de repressieve mogelijkheden. Er wordt lokaal samengewerkt met partners, maar om echt effect te hebben, zullen andere partijen geactiveerd moeten worden. De politie staat in verbinding met korpsen in Duitsland, Frankrijk en België en met Europol om steeds beter samen te werken zodat de illegale handel en eenvoudige verkrijgbaarheid van het belangrijkste middel (zgn. Categorie F4 vuurwerk, in de praktijk meestal Cobra's) aanzienlijk in te perken. Met de invoering van internationale regelgeving door de Europese Commissie kan de verkrijgbaarheid aan banden worden gelegd en gecontroleerd worden. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid is bezig met de voorbereiding hiervan. Gemeenten kunnen enerzijds een belangrijke rol spelen in de preventieve aanpak van (jonge) daders (samen met scholen, sportverenigingen, etc), maar kunnen ook zorgen voor een goede nazorg in de wijk (aanslagen hebben immers lokaal een grote impact). Daarnaast is het noodzakelijk dat social media bedrijven in actie komen om de illegale activiteiten op hun platforms te stoppen of in ieder geval drastisch in te perken. Op dit moment zijn deze digitale platforms onmisbare schakels voor het uitzetten van opdrachten en het ronselen van potentiële plegers. Deze platforms zijn het meest aantrekkelijk, omdat er geen controle of toezicht plaatsvindt en er ook geen sancties worden toegepast. Als er meer *checks and balances* worden ingevoerd, worden deze platforms weerbaarder tegen misbruik en worden Nederlandse wijken veiliger.

Zoals benoemd, hebben we te maken met een grote groep kwetsbare personen. Deze groep is het meest geholpen bij gepaste interventies waar zorg en begeleiding ook deel van uitmaken.

Ten slotte

De politie ondersteunt het initiatief tot de vorming van een landelijke taskforce. Het is van groot belang dat naast het Openbaar Ministerie en lokale overheden, ook partners van buiten het justitiële domein hieraan deelnemen. Denk hierbij aan scholen, woningcorporaties, verzekeringsbedrijven en bijvoorbeeld ook de vuurwerkbranche. Verder zou deelname van vertegenwoordigers van social media bedrijven een forse impuls kunnen geven aan het verminderen van het probleem. Door gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen met hierin een samenspel van verschillende activiteiten en partners, kunnen we effectievere barrières opwerpen om het fenomeen te keren.